

Suomalainen vapaaehtoistoiminta – unelmia ja uhkakuvia

Jyväskylä 17.2.2011
Anne Birgitta Pessi

Vapaaehtoistoiminta systeemiällyn näkökulmasta

Maisemakuva tuoreiden tutkimusten valossa.

Vapaaehtoistoiminnan on mitä
moninaisin ilmiö, systeemi

→ siksi juonena juuri systeemiäly

Vapaaehtoistoiminnan systeemi - esimerkkejä

Infrastrukturi

Rekrytointi

Koulutus

'Työnohjaus'

Jatkuvuudesta
huolehtiminen

Soveltuvuus-
arvointi

Jaksamisesta
huolehtiminen

Turvallisuus
ja
riskienhallinta

Rahoituksen
hankinta

Virkistys

Seuranta

koordinointi

Ohjaus

Johtaminen

Koordinointi

Opastus tehtäviin

vapaaehtoistoiminta

Hallitustyö

Järjestövapaaehtoistoiminta

Auttava
vapaaehtoistoiminta

Systemiäly

- Inhimillisen herkkyyden ja insinööriajattelun yhteys
- Neljä ydinajatusta:
 - Kokonaisuuksia ei tule unohtaa osien ehdoilla
 - Osia ei tule unohtaa kokonaisuuden ehdoilla
 - Rakentavuus, myönteisyys, kasvu – myös vastuullisuus
 - Kokonaisvaltaisuus; järki ja tunteet
- Esim. parisuhteen systeemi
- Esa Saarisen mainiot tiivistelmät...

- *ruusun ostamisen logiikka*
- *pihtaamisen kostonkierre*
- *uomaelämä versus sydämen palo*
- *hapankorpun versus Jeesuksen leivän logiikka*
 - *keppihyypiö versus joutsensiivet*
 - *ylä- versus alarekisteri*

→ **Vapaaehtoistoiminnan unelmat ja uhkakuvat?**

Rajaus ja paikannus

- Vapaaehtoistoiminnan rajaus
 - maksutta
 - omasta vapaasta tahdosta
 - hyöty kohdentuu perhe- ja ystäväpiirin ulkopuolelle
 - toiminta on jonkin tahon organisoimaa.
- Kolme pääparadigmaa

Vap.eht.t. on...	motivaatio	toiminta-alue	organisaatio	roolit
PALKATONTA PALVELUA	erityisesti ”lahja”	erityisesti hyvinvointi, sos.tuki	vapaaehtoist. lisäresurssi järjestöille	rajatut; järjestö päättää ja valitsee
KANSALAIS- YHTEISKUNN. OSA	vastavuoroi- suus, vertaisuus, oma-apu	moninaisuus, myös aktivismi	järjestöjen ohella epäviralliset ryhmät, vapaat ryhmittymät	toimijoiden ideat, lahjat intressit järjestöön – tai täysin itse
HYÖDYLLISTÄ VAPAA-AJAN TOIMINTAA	sisäiset motiivit, henkilökohtai suus	moninaisuus, erityisesti kulttuuri, urheilu	myös hyvinkin pienet ryhmät	monaisuus: osallistujasta ohjaajaan

Vap.eht.t. on...	motivaatio	toiminta-alue	organisaatio	roolit
PALKATONTA PALVELUA	erityisesti ”lahja”	erityisesti hyvinvointi, sos.tuki	vapaaehtoist. lisäresurssi järjestöille	rajatut; järjestö päättää ja valitsee
KANSALAIS- YHTEISKUNN. OSA	vastavuoroi- suus, vertaisuus, oma-apu	moninaisuus, myös aktivismi	järjestöjen ohella epäviralliset ryhmät, vapaat ryhmittymät	toimijoiden ideat, lahjat intressit järjestöön – tai täysin itse
HYÖDYLLISTÄ VAPAA-AJAN TOIMINTAA	sisäiset motiivit, henkilökohtai suus	moninaisuus, erityisesti kulttuuri, urheilu	myös hyvinkin pienet ryhmät	moninaisuus: osallistujasta ohjaajaan

Systemien kolme avainkysymystä

- Mitä systeemi tuottaa?
- Millaista välitilaa systeemi tukee?
- Kuinka systeemi muovaa ihmisiä?

Systemien kolme avainkysymystä

- Mitä systeemi tuottaa?
 - *Vap.eht.t. unelmat yhteiskunnan tasolla*
- Millaista välitilaa systeemi tukee?
 - *Vap.eht.t. unelmat järjestöissä*
- Kuinka systeemi muovaa ihmisiä?
 - *Vap.eht.t. unelmat yksilöiden kokemuksissa, merkityksissä*

Avainkysymys 1/3

Mitä systeemi tuottaa?
Vap.eht.t. unelmat
yhteiskunnan tasolla

Vapaaehtoistoiminta sos.systeeminä

- Mitä tuotetaan yhteiskuntaan? Ydinpiirteet:
 - vapaan tahdon herkän hauras & vahva systeemi
 - sosiaalinen systeemi
 - laajenevien suhteiden systeemi

→ Yhteiskunnan **sosiaalinen pääoma**

**ME-
HENKI**

**SOLIDAA-
RISUUS**

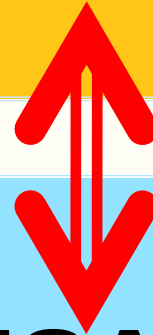
**SOS.P.
OMA**

**KANSALAIS-
YHTEISKUNTA**

**ME-
HENKI**

**SOLIDAA-
RISUUS**

**SOS.P.
OMA**

**KANSALAIS-
YHTEISKUNTA**

**ME-
HENKI**

**SOLIDAA-
RISUUS**

**SOS.P.
OMA**

KANSALAISYHTEISKUNTA:

- * järjestöt, kansalaistoiminta**
- * vapaaehtoistoiminta**
- * kaikki auttaminen**

Eikä vain sos.pääomaa!

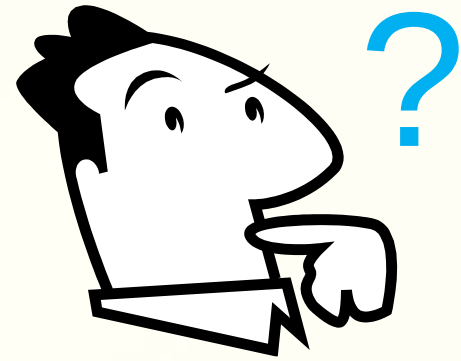
- Sos.pääoman ohella vapaaehtoistoiminta edistää yhteiskunnassa
 - inhimillistä pääomaa
 - kulttuurista
 - fyysistä
 - jne.
- Kasautumisen uhakuva?

→ unelmia vai uhkakuvia yhteiskunnan tasolla?

- Uhkakuva I:

kilpailu ajasta & ajallinen sirpaleisuus

- Toisaalta mainio tilanne & suuret mahdollisuudet:
 - Useampi kuin joka kolmas (33-37%) osallistuu
 - Ulkopuolisista yli puolet ilmoittaa olevansa valmis!
 - Aktiivisuus ei poikkea juurikaan eri ryhmissä.
 - Ka 18 t/kk!
 - Myönteiset mielikuvat

- – *Rinkulat sun muut.*
- – *Kaikkea köyhien avustamista.*
- – *Kävin naapuria katsomassa.*

– *Vanhuksen ja lapsiperheet tarvitsevat apua ja siinä on nämä vapaaehtoistoiminnot hyviä.*

- – *Kahdenlaisia ihmisiä: toiset auttaa, toiset muuten vain hyörii kukkona tunkiolla.*
- – *Humpalla käyntiä.*

- – *Vähän vanhat, muttei ikäloput, käy auttamassa vielä vanhempia.*

- – *Elämäntapa.*
- – *Hauskanpitoa.*
- – *Saa tehdä ihan mitä haluaa.*

→ unelmia vai uhkakuvia yhteiskunnan tasolla? (2/3)

- Myös yleisemmin: auttaminen
 - Reilusti yli puolet: "Ihmisten tulisi huolehtia nykyistä enemmän toisten hyvinvoinnista"
 - Viimeisen 2 v. aikana autettu runsaasti:
 - Sukulaisia 84.8%, Ystäviä 91.1%
 - Jotakin tuntematonta ihmistä 85.7%
- Rekrytoinnin onnistumisia
 - henkilökohtaisuus
 - maine ja hyvä palaute
 - yhteistyö ja verkostoituminen eri tahojen kanssa; koulut ja opiskelijat,
 - tempaukset
 - "aina mielessä" – asenne eli mitä moninaisimmat verkostot, myös vapaaehtoistoiminnan ulkopuolella.

→ unelmia vai uhkakuvia yhteiskunnan tasolla? (3/3)

- Uhkakuva II: vastakkainasettelu julk.sektori / vap.e.t. ☹
Eikä vain paikkaamisen pelko vaan molemminpuolinen riippuvuus, vahvistus, synergia - hyvässä ja pahassa!
 - Vahva julkinen sektori tukee kansalaisyhteiskuntaa
 - luottamus, tasa-arvo
 - solidaarisuuden normi ja malli
 - yhteisöt voimissaan
 - resursseja myös yhteisöllisyyteen (esim. aika)
 - Vahva kansalaisyhteiskunta tukee julkista sektoria; paitsi itseisarvon kautta lisäarvo niin myös esim. sos.pääoma
- Eli sekä uhkakuvia että unelmia → ala- vai ylärekisteriin? Joutsensiipiä vai keppihyypiöitä?

Avainkysymys 2/3

**Millaista välitilaa systeemi tukee?
Vap.eht.t. unelmat
järjestöissä**

Järjestöjen elinehto

- Lähes kaikilla sos.alan järjestöillä (93%) vapaaehtoistoiminta liittyy jollain tavalla toimintaan
 - Yli kolmannes: ”olemassaolomme edellytys”
- Erityisesti vertaistuki, tapahtumat, virkistystoiminta, vaikuttamistyö, terveyttä edistävä toiminta
 - Uusia kaivataan erityisesti varainhankinta, tukihenkilöt, vertaistuki, tapahtumat, vaikuttamistyö
- Onnistumisissa suunnitelmallisuus ja panostus (mutta integroitu!) on oleellista
 - Vapaaehtoistoiminta ”maksaa myös euronsa takaisin”
 - Lisäkoulutustakin kaivataan

panostus = suunnitelmallisuus

	Onko järjestössänne vapaaehtoistoiminnan johtamiseen erikoistuneita ammattilaisia?	
Seurantamenetelmä	Ei	Kyllä
Toiminnalle asetetaan päämääriä ja yleisiä tavoitteita	82,3%	95,7%
Toiminnalle asetetaan konkreettisia tavoitteita	71,6%	90,3%
Tavoitteille asetetaan indikaattoreita	22,3%	50,8%
Toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi seurataan	76,2%	94,6%
Toimijoiden määriä, tehtäviä, toimenpiteitä dokumentoidaan	70,9%	87,5%
Vapaaehtoistoiminnan aikaansaannoksia ja tuloksia arvioidaan	65,3%	86,5%

Tavoitteiden toteutuminen

Kuinka hyvin vapaaehtoistoimintanne v. 2009 tavoitteet toteutuivat?		Vastauksia	%
	Erittäin hyvin	125	18,8
	Melko hyvin	432	64,9
	Melko huonosti	67	10,1
	Erittäin huonosti	7	1,1
	En osaa sanoa	35	5,3
Yhteensä		666	100
Vastaus %	67,3		
N=989 (1139)			

Ei vapaaehtoistoiminnan strategiaa/suunnitelmaa, noin **14** prosenttia ”erittäin hyvin”. Jos strategia/suunnitelma, luku yli **tuplaantuu**

Unelmia vai uhkakuvia? Hapankorpun vai Jeesuksen leivän logiikka?

- Keskeinen haaste/mahdollisuus: vertaisviestintä
- Hyviä käytänteitä! On jaettavaa
 - Järjestöissä runsaasti innovaatioita:
uudet rakenteet ja joustavuus, uudet toimintamuodot, tapahtumat, erityisryhmien huomiointi, uudet rekrytointimuodot, projektien kautta erityisosaamista, yhteistyöprojektien uudet muodot ja sisällöt.
 - Esim. **Espoon vapaaehtoisverkosto – sinä riität, me välitämme**
 - Esim. **Kansalaisareena: Menu-messut**
- Kumman tien järjestö valitsee? Aito mahdollisuus?

Avainkysymys 3/3

Kuinka systeemi
muovaa ihmisiä?

Vap.eht.t. unelmat yksilöiden
kokemuksissa, merkityksissä

Yksilöt ja vapaaehtoistoiminta

- Toiminta yhteiskunnallisesti merkittävää.
- Ja siihen on kiinnostusta!
- Järjestötkin näkevät suuria mahdollisuuksia:
 - Vapaaehtoistoiminnan suurimpia sisäisiä vahvuuksia ihmisten aito halu auttaa, toiminnan hyvä yhteishenki, yhteisen vastuun kokemus
 - Suurimpia ulkoisia vahvuuksia: ihmiset kaipaavat kohtaamista, tukea; kaipuu yhteisöllisyyteen.

Toimijoiden motivaatio & sitoutuminen

- TÄRKEIN SYY OSALLISTUMISELLE:
 - 41% halu auttaa
 - 16% aikaa, halu tehdä hyödyllistä
 - 9% tuttava pyysi
 - 8% oppii tuntemaan uusia ihmisiä
 - 6% olen saanut apua
 - 5% uskonnollinen vakaumus
 - 3% oma harrastus / opintosuoritus, työkokemus
- NO, MIKSI SITTEN HALUTAAN AUTTAA?
 - Ilo, myötätunto, velvollisuus

Unelmia vai uhkakuvia? - Uomaelämä vai sydämen suloinen palo?

- Miksi olen sitoutunut pidemmäksi aikaa?
 - Toiminnan mielekkyys
 - Sosiaaliset sidokset
 - Myönteinen palaute
- Mitä järjestöissä tarjotaan vapaaehtoisten tueksi?
 - Tyypillisimmät: virkistystilaisuudet, opastus, koulutus
 - Osassa järjestöjä: pienet huomionosoitukset, positiivinen palaute, tehtävien kierto, työnohjaus
 - Tuki vaihtelee kovasti järjestöittäin

Myönteinen palaute arjessa

- Arkisuus! Toisaalta uhka...
 - Ruusujen ostamisen logiikka versus pihtaamisen kostonkierre
- Kannustavan tuen kuusi kulmakiveä:
 - ollaan **kiinnostuneita**: jaksamisesta, intresseistä, ideoista
 - **kuunnellaan** aidosti; kohdataan, ollaan läsnä, annetaan aikaa
 - arvostetaan ja **kiitetään**, ja tämä osoitetaan sanoin, teoin
 - hänen omaa **erityistä** panostusta tarvitaan ja pidetään tärkeänä, ja tämäkin osoitetaan
 - **muutostarpeita** kuunnellaan; miten toiminta voi elää mukana elämänkaaressa ja muuttuvissa elämäntilanteissa?
 - hänet nähdään, koetaan, eletään osana **yhteisöä**
- Myönteisyyden voima versus nälkä! ☺

Summa summarum

Vapaaehtoistoiminnan unelmat ja uhkakuvat systeemiällyn valossa

→ Kaksi kokoavaa ”yliunelmaa”:

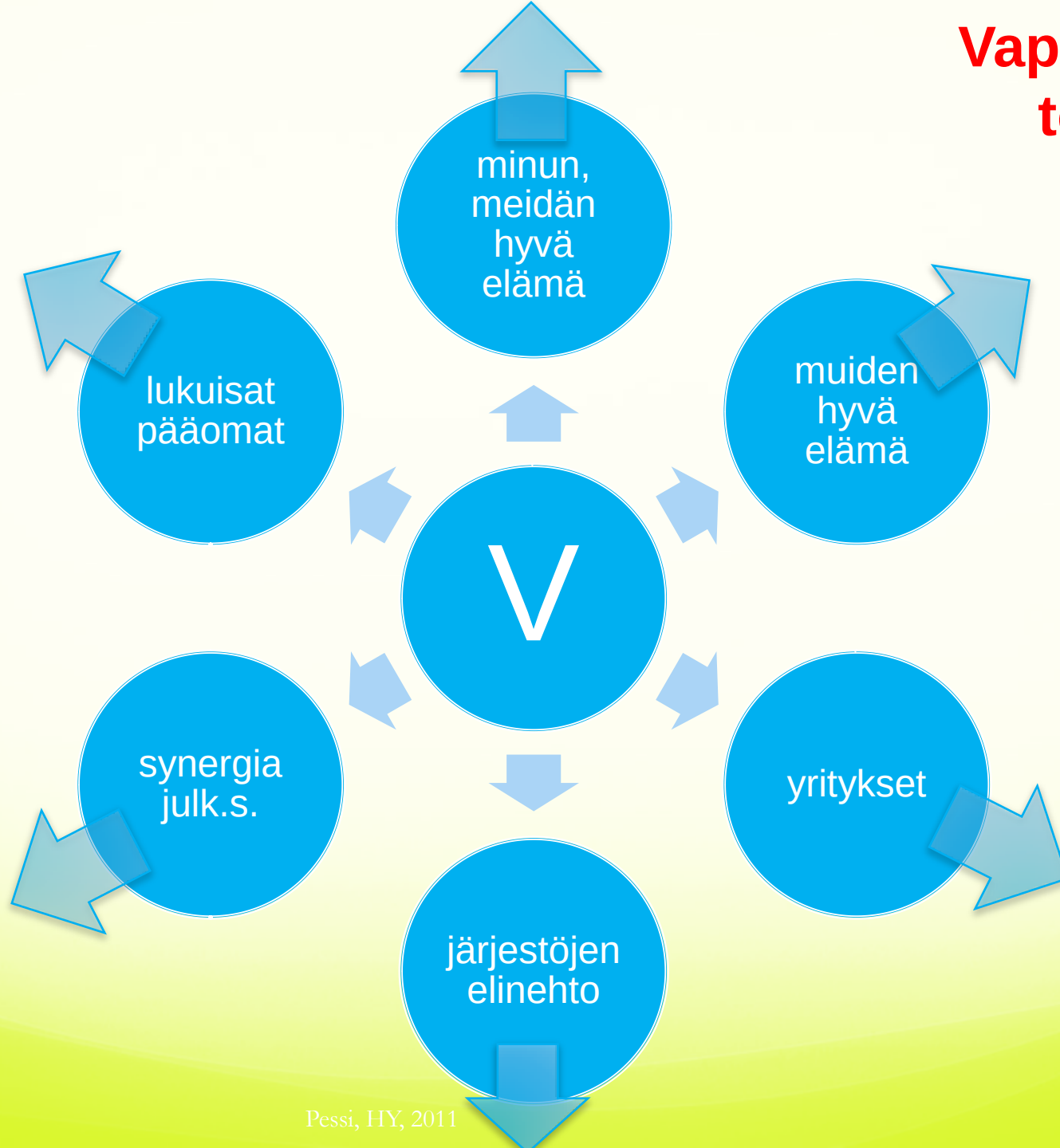
I arvon ja linkkien tajuaaminen; mihin kaikkeen vapaaehtoistoiminta liittyykään?

II vapaaehtoistoiminnan systeemin laajeneminen , laajentaminen edelleen!

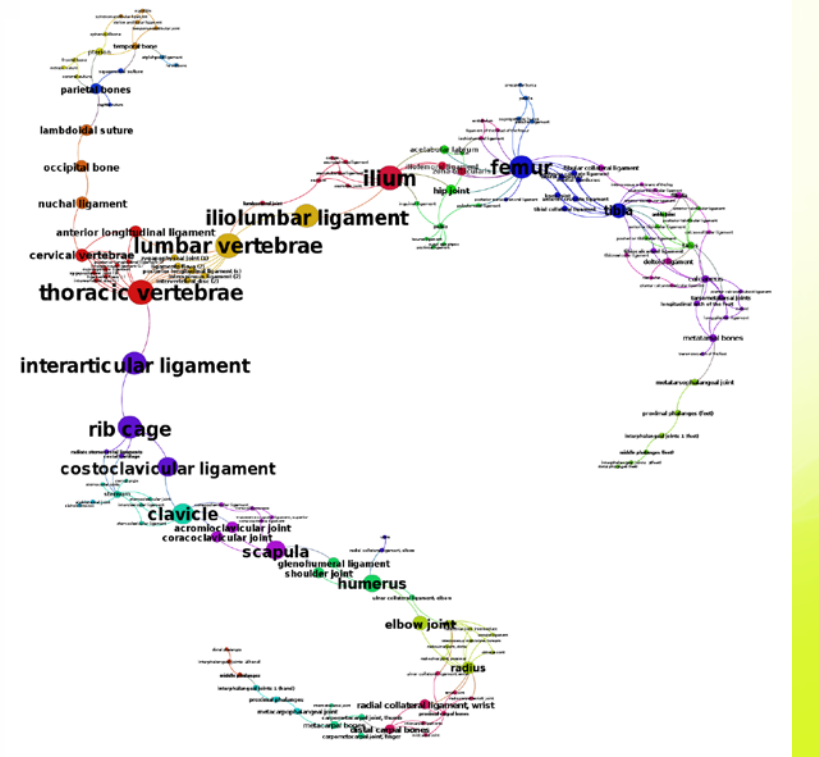
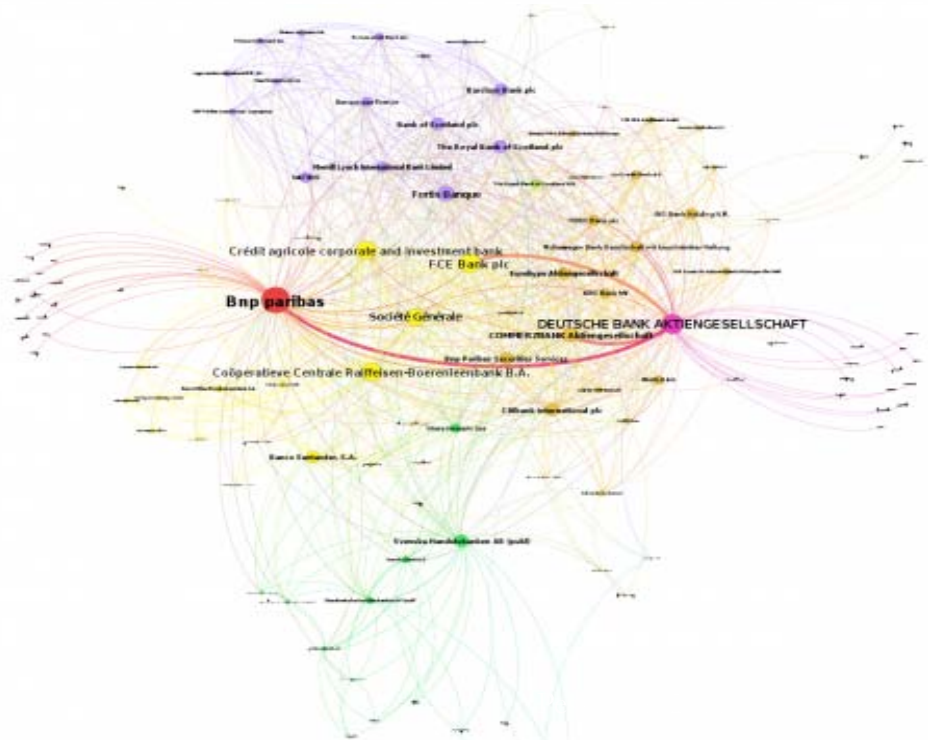
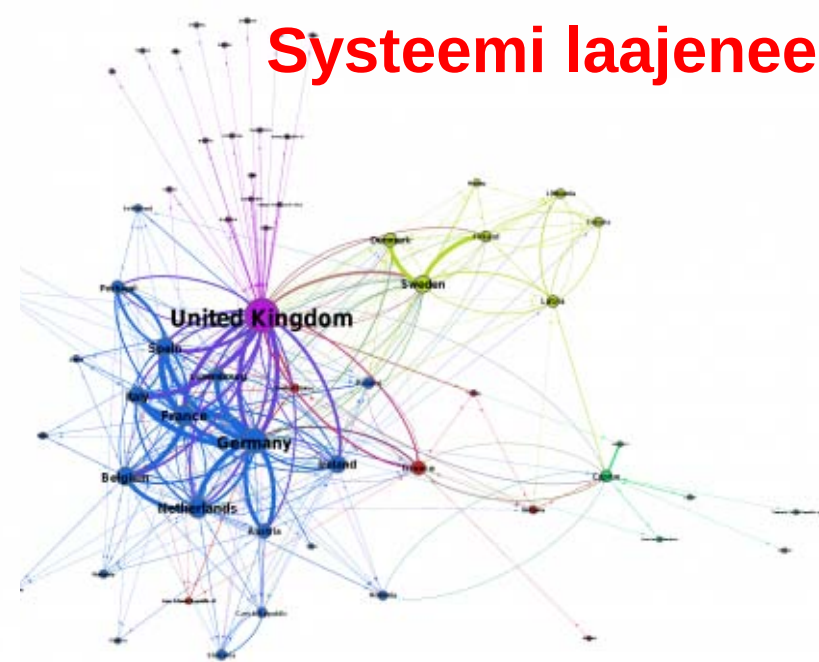
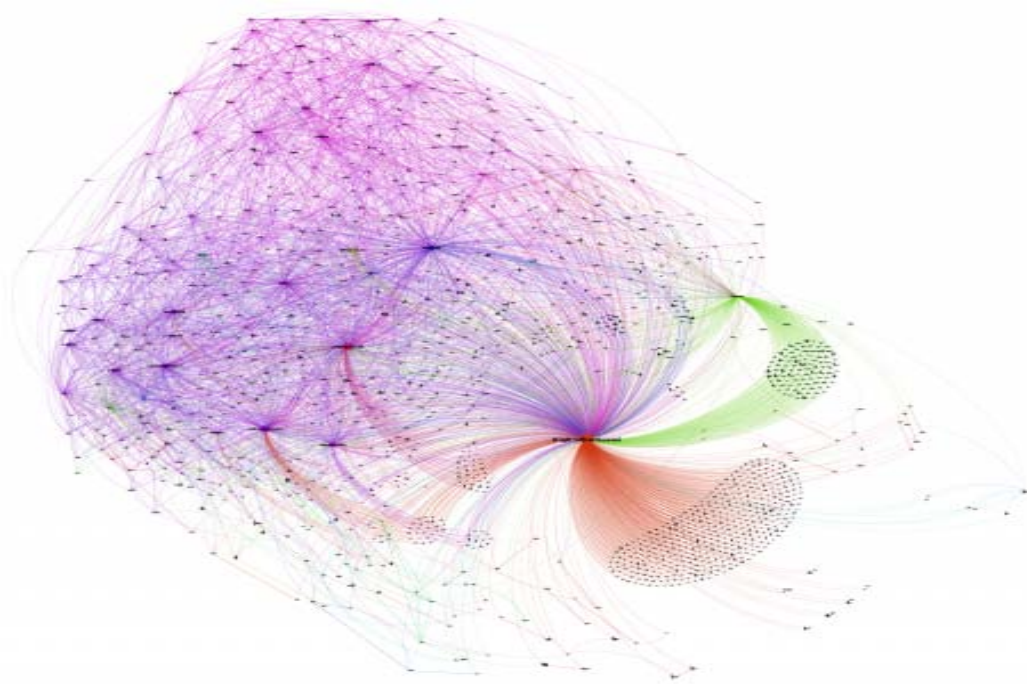
Vapaaehtois- toiminnan systeemi

Vapaaehtois- toiminnan systemi

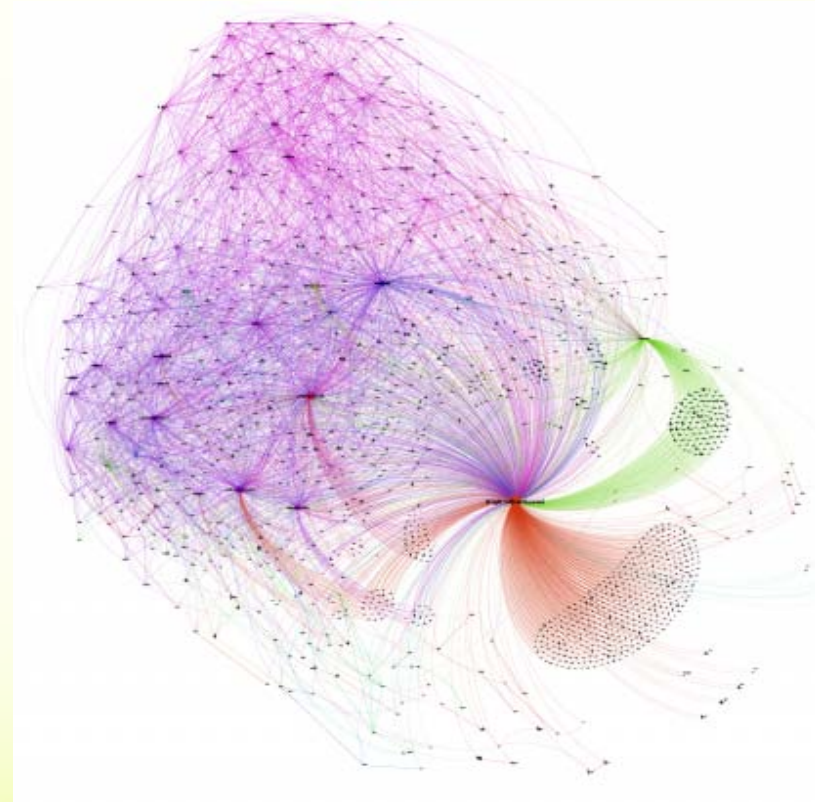

Systemi laajenee

Vapaaehtoistoiminnan laajeneva MYÖNTEISYYDEN systeemi

- Hyvät teot (ja niiden todistaminen) tuovat mielihyvää, hyvää oloa
- Myönteisyyden voima
 - Mm. maailmankuvamme ja älyllinen kykymme laajenee
 - Jopa evoluution taustalla: usko, toivo, rakkaus, empatia, ilo, anteeksiantamus, kunnioitus, kiitollisuus
- Laajeneva, arvokkaampi aika

**"Haluaa omasta tahdostaan olla mukana
sydämellään... silloin se onnistuu.
Yrittää parhaansa, se riittää.
Yhdessä tekeminen! Iloisuus!"**

Sydämellinen kiitos!